

Asia: VN/8051/2019

Valtioneuvoston periaatepäätös suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla (luonnos)

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne ja yleiset kommenttinne demokratiapolitiikan tilasta, suunnasta ja seurannasta

Journalistiliitto kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston periaatepäätöksestä, joka linjaa suomalaisen demokratiapolitiikan tavoitteita 2020-luvulla.

Pidämme erittäin arvokkaana huomiota siitä, että moniarvoisella mediaympäristöllä on merkittävä rooli, kun tarkastellaan sitä missä määrin julkinen hallinto kykenee vastaamaan kansalaisten muuttuviin tarpeisiin ja tulevaisuuden odotuksiin.

Tärkeitä ovat myös huomiot hallinnon avoimuudesta ja vuorovaikutteisuudesta sekä kyberuhkien, disinformaation, informaatiovaikuttamisen sekä maalittamisen tunnistamisesta suuriksi riskeiksi demokratialle. Periaatepäätös myös muistuttaa ansiokkaasti sananvapaudesta perusoikeutena ja eräänä demokratian kulmakivistä.

Periaatepäätös painottaa mediakasvatusta, mikä on tärkeää. Disinformaation, misinformaation ja kuplautumisen ehkäisyssä on kuitenkin olennaista myös se, että kansalaiset pääsevät luotettavien ja monipuolisten sisältöjen ääreen niin suomeksi, ruotsiksi kuin muilla vähemmistökielilläkin.

Periaatepäätöksessä mainitut hallinnon avoimuus ja moniarvoinen keskustelukulttuuri edellyttävät luotettavan ja eettiseen sääntelyyn sitoutuneen mediakentän olemassaoloa. Reuters-instituutin vuosittaisen Digital Media Reportin mukaan suomalaisista lähes 70 prosenttia luottaa mediaan uutislähteenä. Tämä on kansainvälisesti vertailtuna korkea luku ja heijastelee myös yleistä yhteiskunnallista luottamusta.

Journalistien lisääntynyt häirintä ja heihin kohdistunut vihapuhe sekä kaupallisen median vaikea taloudellinen tilanne on johtanut journalistien siirtymisiin pois alalta. Tämä kehitys on osaltaan heikentänyt median toimintaedellytyksiä. Tiedotusvälineiden rooli moniarvoisen yhteiskunnan ylläpitämisessä on elintärkeä. Ammattimainen media pystyy parhaimmillaan myös ehkäisemään kuplautumista esimerkiksi nostamalla esiin suurten alustayhtiöiden algoritmien toimintaperiaatteita.

Suomessa ei ole pysyvää ja suoraa mediatukijärjestelmää. Käytössä on ainoastaan lehtien ja digilehtien alennettu arvonlisäverokanta, verovaroin rahoitettu yleisradio sekä pieni vähemmistölehtien tuki. Tuet ovat pohjoismaisessa vertailussa erittäin alhaisia.

Liikenne- ja viestintäministeriö julkaisi elokuun alussa 2022 mediatukien vaikutuksia arvioivan raportin, jossa todettiin, että mediatukia tulisi tarkastella osana laajempaa kieli- ja kulttuuripoliittista kokonaisuutta tiedonvälityksen laadun, kattavuuden ja monimuotoisuuden näkökulmasta. Laadukas, totuuteen ja journalistiseen etiikkaan nojaava mediakenttä on myös turvallisuus- ja yhteiskuntarauhakysymys. Median toimintaedellytysten turvaaminen edellyttää konkreettisia toimia ja myös taloudellisia resursseja. Moniarvoisen median asema demokratian tärkeänä kulmakivenä ja yhteiskunnallisen keskustelun alustana tuleekin huomioida periaatepäätöksessä paremmin.

Linjaus 1: Vaalijärjestelmä on toimiva, turvallinen ja luotettava. Jokaisella on yhdenvertaiset mahdollisuudet ja riittävät valmiudet käyttää osallistumisoikeuksiaan

Toimenpide-ehdotusten teemat edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi

- *Vaalijärjestelmän uudistaminen*
- *Vaalien turvallisuuden vahvistaminen*
- *Äänestysmahdollisuuksien joustavoittaminen ja sähköisen äänioikeusrekisterin laajamittainen käyttöönotto*
- *Äänestysaktiivisuuden ja monipuolisen ehdokasasettelun edistäminen*

Ei kommentteja.

Linjaus 2: Suomessa on käytössä monipuoliset osallistumismahdollisuudet ja yhä useampi käyttää poliittisia- ja kansalaisoikeuksiaan

Toimenpide-ehdotusten teemat edustuksellisen demokratian toimivuuden parantamiseksi

- *Yhdenvertaisen osallistumisen edistämien ja kytkeminen vahvemmin osaksi päätöksentekoa ja valmistelua.*
- *Osallisuusjärjestelmien kehittäminen sekä arviointi kunnissa ja hyvinvointialueilla.*
- *Aloite-instrumenttien tarkastelu sekä erilaisten osallistumis- ja vaikuttamismenetelmien laajamittainen hyödyntäminen. Digitaalisen osallistumisen ja verkkodemokratiapalvelujen kehittäminen.*
- *Osallistumistoimien arviointi ja mittaaminen sekä yhdenvertaisen osallistumisen kehittäminen.*

Ei kommentteja.

Linjaus 3: Demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatus sekä jatkuva oppiminen tukevat osallistumisoikeuksien toteutumista

Toimenpide-ehdotusten teemat demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatuksen tukemiseksi

- *Nuorten koulutuspolkujen eriytymiseen puuttuminen varhaisessa vaiheessa. Osallistumista tukevan tietopohjan ja valmiuksien varmistaminen.*
- *Ajantasaisten koulutus- ja oppimateriaalien saatavuuden parantaminen (demokratia- ja ihmisoikeuskysymyksistä). Valtakunnallisen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen osaamiskeskuksen perustamisen selvittäminen sekä ajankohtaisten pilottihankkeiden tulosten valtakunnallinen jalkauttaminen.*
- *Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen pitkäjänteinen kehittäminen demokratia- ja ihmisoikeusasioissa.*
- *Kansalaistaitojen sekä avoimen keskustelun vahvistaminen disinformaation tunnistamiseksi ja torjumiseksi (ml. digitaalinen- ja mediakasvatus).*
- *Yleisten kirjastojen ja museoiden verkoston roolin vahvistaminen yhteiskunnallisen osallistumisen ja medialukutaidon vahvistamisessa.*
- *Demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan osaamisen vahvistaminen ja painoarvon lisääminen kotoutumiskoulutuksessa sekä monikielisessä yhteiskuntaorientaatiossa.*
- *Riittävien resurssien turvaaminen kansalaisyhteiskunnan toimijoille demokratiaa, ihmisoikeuksia ja medialukutaitoa koskevan koulutuksen tarjoamiseen.*

Mediakasvatuksen ja medialukutaidon lisäksi huomiota on kiinnitettävä ammattimedian toimintaedellytysten takaamiseen. Suomesta puuttuu hallinnonalat ylittävä ja systemaattinen mediapolitiikka. Mediaa koskevat päätökset tehdään eri ministeriöissä vailla koordinaatiota. Mediakasvatus ja medialukutaito edellyttävät ammattitaitoisen laatumedian turvattua olemassaoloa.

Linjaus 4: Avoin, läpinäkyvä ja vuorovaikutteinen hallinto vahvistaa luottamusta. Päätöksenteko on tietoperusteista

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla hallinnon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä voidaan edistää

- *Julkisen hallinnon viestinnän kehittäminen yhteiskunnan toimintaan liittyvissä asioissa.*
- *Julkisuuslain uudistuksen loppuunsaattaminen. Avoimuusrekisterin saattaminen voimaan, seuranta sekä kehittämistarpeiden arviointi.*
- *Lainsäädäntäprosessin avoimuuden ja osallistavuuden parantaminen sekä virkamiesten osaamisen kehittäminen.*

Journalistiliitto muistuttaa, että käytännössä kaikki julki tulleet avoimuusongelmat mm. vaalirahoituksessa, virkamiesten karensisäädösten noudattamatta jättämisessä ja ongelmallisissa sidonnaisuuksissa ovat tähän mennessä olleet journalistien esiin tuomia. Myös avoimuusrekisteri tulee todennäköisesti olemaan journalistisen tiedonhankinnan väline.

Linjaus 5: Yhteiskunnallinen keskustelukulttuuri on rakentava, moniarvoinen ja syrjimätön sekä mahdollistaa eri väestöryhmien osallistumisen

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla keskustelukulttuuria voidaan parantaa

- *(Puolueiden välisen) dialogin ja yhteistyön tunnistaminen keskeiseksi elementiksi rakentavassa yhteiskunnallisessa keskustelukulttuurissa.*
- *Hyvien väestösuhteiden edistäminen dialogin keinoin.*
- *Oikeiden osallistumisinstrumenttien valinta osallistumisen eriytymisen vähentämiseksi.*
- *Viranomaistoimien jatkaminen ja osaamisen kehittäminen vihapuheeseen ja häirintään puuttumiseksi.*
- *Vihapuheen ehkäisy sekä tietoisuuden lisääminen vihapuheen ja häirinnän kohtaamisesta sekä sananvapauden rajoista.*

Monipuolinen ja moniarvoinen mediakenttä on tärkeä paikka yhteiskunnalliselle dialogille. Eettiseen sääntelyyn sitoutunut ammattimedia toimii vastavoimana vihapuheelle ja häirinnälle ja toimii esimerkkinä sananvapauden vastuullisesta käytöstä.

Linjaus 6: Aktiivinen ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta on keskeinen osa toimivaa demokratiaa

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla voidaan tukea kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä ja osallistumista

- *Autonomisen ja elinvoimaisen kansalaisyhteiskunnan merkityksen tunnistaminen sekä kumppanuuteen perustuvan sektorien välisen yhteistyön edistäminen.*
- *Kansalaisyhteiskuntaan liittyvien muutosten ja niiden vaikutusten pitkäjänteinen arviointi ja seuranta.*
- *Kansalaistoiminnan rahoitus- ja varainhankintatietoisuuden ja osaamisen tukeminen sekä varainhankintainnovaatioiden kehittäminen.*
- *Nuorten vapaaehtoistoiminnan tukeminen koulujen ja oppilaitosten avulla.*
- *Kansalaisyhteiskuntatutkimuksen edistäminen ja tutkimustiedon parempi hyödyntäminen. Virkahenkilöiden kansalaisyhteiskuntaosaamisen ja –tietämyksen vahvistaminen.*
- *Kulttuurilaitosten roolin ja toiminnan vahvistaminen kotouttamisessa ja sosiaalisessa yhteenkuuluvuudessa sekä kulttuurin nostaminen kestävän kaupunkikehityksen keskiöön.*

Ei kommentteja.

Linjaus 7: Suomi tukee demokratiakehitystä kansainvälisesti

Toimenpide-ehdotusten teemat, joilla voidaan tukea kansainvälistä demokratiakehitystä

- *Toimijoiden yhteydenpidon lisääminen kansallisella tasolla ja Suomen kansainvälisen demokratiatyön kehittäminen kokonaisuutena. Suomalaisen demokratia-, ihmisoikeus- ja oikeusvaltioalan asiantuntemuksen hyödyntäminen kansainvälisessä yhteistyössä.*
- *Politiikassa aliedustettujen ryhmien poliittisen osallistumisen vahvistaminen tukemalla kansainvälisesti puolueita ja parlamentteja. Erilaisten tapojen kehittäminen tukemaan eri toimijoiden osallistumisoikeuksien toteutumista sekä mediavapautta.*
- *Valtioneuvoston tutkimustoiminnan kehittäminen sekä seuranta kansainvälisen demokratiatyön vaikuttavuudesta ja kehittämistarpeista.*
- *Suomen aktiivinen toiminta Euroopan Unionin Team Europe Democracy–aloitteessa ja hallitusten välisissä demokratiajärjestöissä. Suomen tuki Kansainväliselle demokratia- ja vaaliapuinstituutille (International Institute for Democracy and Electoral Assistance, International IDEA).*

Ei kommentteja.

Nazarenko Salla
Suomen Journalistiliitto